

אבקש לאכול בשר חי, עכשיו!

שמות יא:ב - דָּבַר נָא בְּאָזְנֵי הָעַם וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאָשָׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב.

המלה "נא" מופיעה בפרשת בא ארבע פעמים, עם שלוש משמעויות שונות. במאמר שלפנינו ננסה לעמוד על משמעותה המדויקת של מלה זו, ועל הקשר שבין המשמעויות השונות.

רש"י בפרשתנו פירש "דבר נא", "אין נא אלא לשון בקשה"¹. אמנם, ישנם מקומות רבים שבהם, לכאורה, לא יתכן לפרש "נא" לשון בקשה, כגון: **בראשית טז:ב** - הִנֵּה נָא עֶצְרָנִי ה' מְלֻדָּת. או: **איכה ה:טז** - אוי נָא לָנוּ כִּי חָטָאנוּ. גם בפרשתנו מצאנו "נא" בשתי הוראות נוספות שאינן קשורות לבקשה:

א. **שמות יא:א** - לֹא כֵן לָכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעִבְדוּ אֶת ה'. בוודאי שפרעה אינו מתחנן בפני משה שיסתפק בגברים לבדם, ו"נא" כאן מורה על עכשיו / מיד, וכתרגומו של אונקלוס: "כען" (עוד בענין זה להלן).

ב. **שמות יב:ט** - אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא; **רש"י** - אל תאכלו ממנו נא - שאינו צלוי כל צורכו. כאן הפירוש ל"נא" הוא חי / אינו מבושל כל צורכו - והיא ההופעה היחידה של המלה "נא" בהוראה זו.

מפרשי רש"י עמדו על קושיה זו, ותיצרו: אין כוונת רש"י לומר שזה משמעות "נא" בכל מקום, אלא "נא" האמור בַּאֲן הוא לשון בקשה³. וכן מצאנו בתלמוד, שפעמים שהכלל: "אין... אלא לשון..." נוגע לדוגמאות מסוימות בלבד⁴.

בניגוד לפירוש רש"י עומדים תרגומו של אונקלוס ופירושו אבן עזרא. ברוב ההופעות של "נא", אונקלוס תרגמה במלה "כען" - עתה, מיד⁵. אבן עזרא הוסיף עוד וכתב שזו משמעות המלה "נא" בכל מקום במקרא, כדוגמת: **תהלים קכד:א** - יֹאמֶר נָא

¹ **רש"י** - דבר נא - אין נא אלא לשון בקשה. בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם: "ועבדום וענו אותם" (בראשית טו:יג) קיים בהם; "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (שם יד) לא קיים בהם.

² ראה אב"ע שמות יב:ט לדוגמאות נוספות. ועוד, יש מקומות שגם משמע מתוך דברי רש"י בעצמו שלשון "נא" פירושה "עתה" / "עכשיו", כגון: **בר' יב:יא** - הִנֵּה נָא יְדַעְתִּי כִּי אֲשֶׁה יִפֹּת מִרְאָה אֶתְךָ; **רש"י** - הנה נא ידעתי - עד עכשיו לא הכיר בה... ועכשיו... הכיר בה. וכן משמע מפרש"י בענין תשובת אבימלך ליצחק: **בר' כו:כז-כח** - וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי... וַנֹּאמֶר תְּהִי נָא אֵלֶּה בִּינּוּתֵינוּ; **רש"י** - תהי נא אלה בינותינו וגו' - האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי גם עתה בינינו וביניך. ובדברי הקב"ה לישראל בשיר השירים, משמע גם מפרש"י שפירושה של "נא" היא "עתה": **שה"ש ז:ט** - וַיִּהְיוּ נָא שְׂדֵיךָ כְּאֲשֶׁפְלוֹת הַגֶּפֶן; **רש"י** - ויהיו נא שדיך - ועתה האמתי את דברי... הטובים... עומדים באמונתם.

³ **מזרחי** - [דבר נא] אין נא אלא לשון בקשה. בברכות פרק קמא (ברכות ט). ופירושו: אין "נא" האמור פה אלא לשון בקשה; **שפתי חכמים** - פירוש אין נא האמור כאן אלא לשון בקשה.

⁴ ביטוי "אין נא" מצויה בחז"ל לגבי פסוקים מסוימים: **ברכ' ט**. - דבר נא באזני העם (שמ' יא:ב), **סוטה י**: - ותאמר הכר נא (בר' לח:כה), **סנהד' מג**: - בני שים נא כבוד לה' (יהושע ז:ט), **סנהד' פט**: - ויאמר קח נא את בנך (בר' כב:ב). ומצינו במקום אחר שחז"ל סייגו את הביטוי "אין... אלא לשון..." לפסוקים מסוימים: **סוטה יב**: - וְנִעְרַתְיָהּ הִלְכַת עַל יַד הַיָּאֵר (שמות ב:ה) - א"ר יוחנן: אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכן הוא אומר: הנה אנכי הולך למות (בר' כה:לב).

⁵ **בר' כב:ב** - קח נא את בְּנֶךְךָ אֶת יְחִידְךָ; **ת"א** - דבר כען ית ברך; **רש"י** - אין נא אלא ל' בקשה. **בר' לח:כה** - הִכֵּר נָא לְמִי הַחֲתָמָת; **ת"א** - אשתמודע כען; **רש"י** - אין נא אלא ל' בקשה, הכר נא בוראך. **בר' מ:יד** - וְעִשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד; **ת"א** - ותעביד כען; **רש"י** - ועשית נא - אין נא אלא ל' בקשה. **שמ' יא:ב** - דָּבַר נָא בְּאָזְנֵי הָעַם; **ת"א** - מליל כען; **רש"י** - דבר נא - אין נא אלא ל' בקשה. **במ' י:לא** - אֶל נָא

יְשָׁאֵל; **אבן עזרא** - יאמר נא - עתה, ככל נא שבמקרא⁶. וכך פירש את הפסוק "אל תאכלו ממנו נא"; **אבן עזרא (הפירוש הקצר)** - נא... אל תאכלו ממנו כמו עתה, כי פי' נא בכל המקרא כמו עתה⁷.

אחר שמצאנו שניתן לפרש שמשמעות "נא" היא *עתה*, צריך לתת טעם מדוע רש"י נדחק לפרש ש"נא" הוא לשון *בקשה*, ונמצא שהקב"ה כביכול נאלץ "לבקש טובה" מבריותיו, ולא פירשו כאונקלוס ואבן עזרא, שהוא מלשון *עתה*. ונראה לבאר הדבר על פי פירוש רביעי למלה "נא" שהציע בעל הכתב והקבלה לפסוק המוזכר בהלל:
תהלים קטז:יד - נְדַרִי לֵה' אֲשֶׁלֶם נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ; **עיון תפלה (לבעל הכתב והקבלה), עמ' קפח** - תרגומו: אֲתִנִּי כְדוֹן נְסוּי לְכָל עַמִּיָּה [אגיד כעת את מופתיו לכל עמו] - ענין סיפור והגדה⁸, ומלת נא ענין נאה ויפה⁹... ושפיר פירש רש"י: זה אלי ואנוהו (שמות טו:ב) - אספר נוי ושבחו, והוא מדברי רבותינו במכילתא שם, וכתרגום יונתן בן עוזיאל "ואנוהו ואשבחיניה". והוא דומה לסיפיה דקרא: "אלהי אבי וארוממנהו". נמצא אם כן שבעל הכתב והקבלה פירש "נא" מלשון נוי¹⁰.

לאור פירוש זה יתכן לומר שכוונת רש"י "אין נא לשון בקשה" אינה שהקב"ה "מבקש טובה" מבריותיו, אלא, שהקב"ה אמר למשה שיבקש זאת מבני ישראל בלשון בקשה, היינו, בלשון נאה ונעימה, כדרך שהמבקש טובה מתבטא בצורה נאה ונעימה כדי להשיג את מבוקשו.

תְּעַזֵּב אֶתְנּוּ; **ת"א** - לא כען; **רש"י** - אל נא תעזב - אין נא אלא ל' בקשה, שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחֶבֶה; **במ' יבו** - שָׁמְעוּ נָא דְבָרַי; **ת"א** - שמעו כען; **רש"י** - שמעו נא - אין נא אלא ל' בקשה. **דב' ג:כה** - אֶעֱבְרָה נָא וְאָרְאָה; **ת"א** - אעבר כען; **רש"י** - אעברה נא - אין נא אלא ל' בקשה. **יהושע ז:יט** - שִׁים נָא כְבוֹד לֵה'; **ת"י** - שׁוּי כָעֵן.

⁶ לא מצאתי לראשונים שפירשו "יאמר נא ישראל" מלשון *בקשה*, אמנם כך פירשו מספר גדולים אחרונים: הגדת הסבא מקעלם, עמ' פז; הרב מפוניבז', ח"ב, עמ' קיט; עיוני הגדה [בשם ר"א לופיאן], עמ' רח.

⁷ דוגמאות נוספות: **בר' מח:ט** - קָחֶם נָא אֱלִי וְאֶבְרָכֶם; **אב"ע** - קחם נא אלי - עתה. וכן כל נא שבמקרא. **שמ' ד:יג** - שָׁלַח נָא בְּיַד תְּשַׁלַּח; **אב"ע** [פירוש הארוך] - כבר פירשתי, כי כל נא במקרא כמו עתה. וככה דבר נא באזני העם (שמ' יא:ב), שמע נא יהושע (זכ' ג:ח), יומת נא (יר' לח:ד), אוי נא לנו (איכה ה:טז). **במ' י:לא** - וַיֹּאמֶר אֵל נָא תְּעַזֵּב אֶתְנּוּ; **אב"ע** - אל נא - כמו עתה, וכן כל נא שבמקרא. **ישע' ה:א** - אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי; **אב"ע** - כל נא כמו עתה.

⁸ כלומר המלה "נגדה" מתורגמת "אתני" כתרגומה של לשון "הגדה" במקומות רבים: **בר' לח:יג** - וַיַּגֵּד לְתִמְרָה לְאִמְרָה; **ת"י** - וְאִתְּנִי לְתִמְרָה לְמִימְרָה. **בר' מו:לא** - אֲעֲלֶה וְאֶגִּידָה לְפָרְעֹה; **ת"י** - אִיִּסְק וְאֶתְּנִי לְפָרְעֹה. **בר' מט:א** - הֶאֱסַפוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם; **ת"י** - אֶתְּכַנְיֶשׁוּ וְאֶתְּנִי לָכֶם. **שמ' יד:ה** - וַיַּגֵּד לְמֶלֶךְ; **ת"י** - וְאֶתְּנִי לְמֶלֶךְ. **במ' כג:ג** - וְהִגַּדְתִּי לָךְ; **ת"י** - וְאִתְּנִי לָךְ.

⁹ היינו, ממה שהתרגום הוסיף את תיבת "נסווי" (ניסים) - שאינה מוזכרת בכתוב - מרמז הוא ש"נא" מסמנת לא רק על "כעת", אלא גם על נפלאות, ויתפרש הפסוק כך: "אגיד ואפרסם מעתה את נפלאותיך".

¹⁰ וראה גם תורה תמימה (ויקרא ו, אות פ"ג) בענין מה שדרשו את המלה "תופיני" כלשון "נא" ו"נאה".

נעבור עתה לדון במשמעות "נא" לפירוש אבן עזרא (*ענתה, עכשיו*): לפירוש זה משמעות הציווי "אל תאכלו ממנו נא" היא, אל תאכלו ממנו *ענתה*, כלומר *בלי הכנה גמורה*¹¹. הרי שהתורה מצווה לנו להתאפק מלאכול את הפסח טרם השלמת הכנתו. ויש לשאול: לשם מה צריכה התורה לצוות זאת? והלא ממילא נדיר הוא שאדם אוכל בשר חי¹²!

מהמדרש נראה שחז"ל רמזו לנו בזה רמז עמוק: **מדרש ילמדנו (בר' אות פה):** גַּחַח נָא מְעַט מִיָּם וְרַחֲצוּ (בראשית יח:ד), כל מה שעשה אברהם למלאכים פרע לו הקב"ה לבניו. אמר לו: אתה אמרת "יוקח [נא]", אני אתן לבניך מצות פסח: וְיָקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית אֲבֹת וְגו' (שמ' יב:ג). [אתה אמרת] "נא" (בראשית יח:ד) - [אני אתן להם את מצוות] אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא (שמות יב:ט).

חלקה הראשון של הדרשה מובן היטב, שבשכר פעולת לקיחה שעשה אברהם, נצטוו בניו על פעולת לקיחה של קרבן פסח, שניהם ענינים המחייבים עשייה פעילה. אבל חלקה השני צריך ביאור: מה ענין "יוקח נא" (לשון *בקשה*)¹³, ל"נא" שבקרבן פסח (לשון *וי*)? ועוד: "אל תאכלו ממנו נא" היא מצוות לא תעשה, בניגוד למעשה הפעיל והנמרץ של אברהם אבינו ביחס למלאכים; כיצד מצוות לא תעשה מתאימה למעשיו הפעילים והזריזים של אברהם אבינו?

ונראה לבאר: האוכל דבר חי טרם השלמת הכנתו מראה עד כמה הדבר נאה וחביב בעיניו, וכמה גדול חפצו בו. ממה שהקב"ה הוצרך לצוות את ישראל שלא יאכלו מקרבן פסח לפני גמר הכנתו, אנו למדים שהיו ישראל חפצים לאכול אז - "ענתה" - גם אם אינו מוכן כל צורכו, לפי שהיו חפצים בכל מאודם לקיים את המצווה מיד, כי היתה נאה וחביבה עליהם¹⁴. לאור זאת יש לפרש, שהמשתף ל"יוקח נא" ולציווי "אל תאכלו ממנו נא" הוא ענין *הזריזות*. אברהם אבינו, באומרו "יוקח נא" פעל *מיד* לקיים את מצוות הכנסת אורחים מתוך חביבותה עליו; בניו ירשו את תשוקתו זו לקיים את מצוות ה' יתברך עד כדי כך שהיה צורך לצוותם להמתין גם מלאכול בשר שאין דרך לאכול. ואין בעולם תמורה ושכר הולמים מזה עבור זריזותו של אברהם בקיום מצוות!

מכאן יש להציע שהמכנה המשותף את שלוש ההוראות של "נא" (*ענתה, בלתי מבושל ובקשה*) היא אכן *בקשה* - כמו שפירש רש"י, אולם לא במובן של "לבקש טובה" אלא במובן של *דבר המבוקש*, הנכסף והנאה לאדם. שהמבקש ומתאוה לדבר, חפץ בו תיכף ומיד, רוצה אותו *ענתה* אף במצב *שאינו מבושל כל צרכו*.

¹¹ רש"י הציע מכנה משותף דומה, והיינו: *הפרעה והפסקה*, וייחס "נא" לשרש 'נוא' (שרשו של "תנואה" [במ' יד:לד] /

"הניא" [שם ל:ו]): **רש"י שמ' יב:ט** - אל תאכלו ממנו נא - "נא" משרש 'נוא': להיות מופרע, להיות מופסק באמצע תנועה, בו הוחל. מכאן "נא": מלת טעם **בפי** המבקש להתערב; "הניא": למנוע ביצוע החלטה. מכאן שפירוש "נא" [כאן]: בלתי-גמור, בשל למחצה. **רש"י בר' ה:ל-לא** - 'נוא': תנועה שהופסקה, ומכאן "נא": מבושל למחצה. "הניא": עכוב להגשמת מחשבת. והרוצה לשנות את דעת חבריו, פונה אליו *בבקשה*: "נא". לאחר מכן מצאתי שכך פירש במדרש שכל טוב (בובר, שמות בא יב:ט. מובא במאמרינו לפ' מטות). אולם אב"ע (בפירוש הקצר לשמ' יב:ט) כינה שיטה זו הגזרת "נא" (*מי*) משרש 'נוא' "דרך רחוקה".

¹² כך שואלים בעלי התוספות: **תוספות השלם, שמות יב:ט** - אל תאכלו ממנו נא - וכי צריך להזהירם שלא יאכלו מאכל חי? ונראה לפרש, לפי שציוה להם שבחפזון תאכלו אותו, לכך הזהירם על כך.

¹³ וכך פירש ר' יוסף קמחי (אביו של ר' דוד קמחי [רד"ק]): **אוצר הויכוחים (עמ' 74)** - אֶל נָא תֵּעָבֵר מֵעַל עֲבֹדָה. גַּחַח נָא מְעַט מִיָּם וְרַחֲצוּ וְרַחֲצוּ וְרַחֲצוּ (בר' יח:ג-ד) - כאדם שאומר: בבקשה ממך שתתאכסן אצלי אתה וחבריך ואכין מאכלכם. ברם, אונקלוס פירש "נא" גם כאן מלשון *ענתה*, כאמור: **ת"א בר' יח:ד** - יסבון כען זעיר מיא ואסחו רגליכון.

¹⁴ אמנם בזהר (ג:רנא,ב) אמרו טעם אחר למצוות "אל תאכל ממנו נא": שלא יאמרו המצרים שברצון ותשוקה לאלוהיהם של המצרים אוכלים אותו גם טרם עת (והשוה לטעם שהביא בעל ספר עוללות הגפן [על ההגדה, עמ' ס]).

נישא תפלה שנבקש תמיד לקיים את מצוות ה' כמים לנפש צמאה, אשר נצרכים כעת ובכל עת. שיהיו מעשינו ערבים ונאים לפניו, ושישתבַּח הקב"ה כנאות לו לעד מפי עמו ישראל: "כי לעולם חסדו".